

УДК: 327 (477:498) (043)

Зайцева З.І., Ротар Н.Ю.

ПРОЦЕС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ РУМУНІЇ: ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті здійснено дослідження процесу європейської інтеграції Румунії, його основних результатів в контексті визначення досвіду для України. Доведено, що успіх європейської інтеграції залежить від багатьох чинників, серед яких найважливішими є політична воля національних еліт, відповідність копенгагенським критеріям та громадська підтримка євроінтеграційного поступу держави. Для України особливо важливим є вивчення румунського досвіду вироблення та реалізації національної політики в умовах асоційованого членства і членства в ЄС та процесу участі у функціонуванні політичних інститутів ЄС, які є як ареною артикуляції й зіткнення інтересів національних держав, так і простором узгодження та вироблення спільної європейської позиції в умовах глобалізації.

Ключові слова: європейська інтеграція, Україна, Румунія, членство в ЄС, досвід європейської інтеграції.

Дванадцять років членства Румунії в Європейському Союзі доволі чітко та виразно демонструють позитивну динаміку структурних економічних та соціальних змін у румунському суспільстві. Водночас румунський політикум та громадянське суспільство до нині вирішують проблеми інтеграції з європейськими цінностями, модернізаційного прориву, шукають компроміс між досягнутою номінальною конвергенцією норм європейського права та необхідною реальною конвергенцією з ЄС у правовій площині.

У сучасній політичній науці проблеми європейської інтеграції Румунії є предметом численних наукових розвідок як румунських науковців (D. Fîroiu, G. H. Ionescu, A. Băndoi, N. M. Florea, E. Jianu, M. Mazilu, M. G. Anghel, A. Manole, R. Stoica, A. Dodescu, L. F. Chirila), так і українських дослідників (А. Круглашов, Л. Мельничук, С. Бостан). Останні, вивчаючи досвід євроінтеграції Румунії, досліджують переважно даний процес з позицій відповідності критеріям членства, тоді як інституційні результати подекуди залишаються поза увагою наукового пошуку. Тому, метою даної статті є визначення особливостей румунської національної моделі європейської інтеграції та інтегрованого розвитку як джерела досвіду для України.

Румунія стала державою-членом ЄС 1 січня 2007 р. завершивши, тим самим, процес, розпочатий у середині 1990-х рр. З поваленням режиму Н. Чаушеску у 1989 р., в румунському політикумі сформувалося стійке переконання в необхідності використання географічного розташування країни між Сходом і Заходом як геополітичного та геостратегічного ресурсів у зовнішньополітичних відносинах. Першим кроком на цьому шляху стало підписання торговельної угоди між Румунією та ЄС у жовтні 1990 р. Саме тоді ж румунська делегація звернулася з проханням надати Румунії статусу асоційованого члена ЄС [1].

Через три роки, у лютому 1993 р. в Брюсселі було підписано угоду про приєднання Румунії до ЄС як асоційованого члена, а в лютому 1995 р. угода набула юридичної сили. Одразу, у 1995 р. у Румунії розпочався процес інституціонального забезпечення відносин з ЄС. Зокрема, буда створена Рада з асоціації Румунія-ЄС на рівні міністрів, змішана парламентська комісія, до складу якої увійшли 11 румунських та 21 європейський парламентарі [2], в уряді Румунії був утворений Департамент з європейської інтеграції.

Будуючи формат відносин з ЄС на принципах Угоди про асоціацію, Румунія пройшла складний та тривалий шлях до набуття повноправного членства у ЄС (Див. Додаток А). Вивчаючи досвід країни-сусіда на шляху до членства в ЄС, варто звернути увагу на те, що основні проблеми, які довелося долати Румунії для досягнення відповідності копенгагенським критеріям, нині є завданням внутрішніх реформ в Україні. Насамперед, це макроекономічна стабілізація. З метою досягнення макроекономічної стабільності, в Румунії була утворена спеціальна Група з реалізації середньострокового плану розвитку, а 28 грудня 2000 р. румунський парламент затвердив урядову Програму реформування економіки і просування в НАТО і ЄС [3, р. 240], яка презентувала стратегію реформування економіки та законодавчої бази, відповідно до вимог ЄС. Ядром макроекономічної стабілізації було визначено поєднання бюджетної жорсткості, адекватних цін на енергію, послідовної фінансової політики, зорієнтованої на скорочення дефіциту поточних рахунків і тиску внутрішнього споживання. Наслідком такої економічної політики румунського уряду стало: 1) найвище в регіоні зростання експорту і ВВП; 2) зростання приватних інвестицій у виробництво товарів народного споживання, орієнтованих на експорт; 3) помірне зростання заробітної плати в народному господарстві; 4) зниження інфляції, і оздоровлення банківської системи; 5) скорочення бюджетного дефіциту; 6) скорочення податків на соціальне страхування та зниження податку на додану вартість і податку на прибуток [4, р. 107]. Проте, проблемними залишалися питання розвитку малого та середнього бізнесу, стримування приватизації в нафтовидобувній, нафтопереробній, газовій, енергетичній та банківській сферах та недостатня відкритість румунської економіки [5, р. 342].

Оцінюючи прогрес Румунії на шляху до ЄС, в доповіді Європейської комісії у 2003 р. зазначалося, що попри ознаки економічної стабілізації, відставання Румунії від інших країн-кандидатів за окремими параметрами навіть збільшилося. Румунія залишалася єдиною країною-кандидатом з інфляцією майже 20% на рік. Причинами цього, на думку експертів Європейської комісії, були ендемічна корупція і нефункціональна економіка [6]. Для подолання стримуючих факторів євроінтеграції, Європейська комісія прийняла рішення про надання Румунії 3 млрд євро на період 2004-2007 рр. в межах програми «Фаре». Проте, ця найбільша сума, яка коли-небудь виділялася ЄС на подібні цілі, не завжди витрачалася раціонально, її значна частина йшла на утримання

постійно зростаючого бюрократичного апарату інтеграційних структур, а процес витрат не завжди мав прозорий характер [7, р. 1180].

Європейська комісія констатувала, що в Румунії «корупція є широкою і системною проблемою, яка підриває правосуддя, економіку і віру громадян в державу, яка не вживає необхідних заходів у подоланні цього явища» [8, р. 11]. Окрім того, корупція та злочинність в країнах ЦСЄ була визнана «загрозою стабільності не тільки для цієї зони, але і для Європейського союзу в цілому» [9, р. 24]. З метою подолання корупції в румунському суспільстві, 31 березня 2003 р. румунський парламент прийняв пакет антикорупційних законів. Зазначимо, що активний процес подолання корупції, який має суспільну підтримку, триває в Румунії до нині.

Одним з найважливіших механізмів подолання нефункціонуючої економіки було визначено необхідність поживлення руху капіталів. Під час переговорів Румунія – ЄС (квітень 2003 р., Брюссель), Румунія взяла на себе зобов'язання пройти два перехідних етапи лібералізації руху капіталів упродовж семи років та підготувати юридичні умови для можливості придбання громадянами ЄС і СЕП сільськогосподарських і лісових угідь в Румунії [4, р. 108]. Відповідно, статті Конституції, що забороняють іноземним громадянам ставати землевласниками в Румунії, були виключені ще до вступу країни до ЄС. З метою більш активного залучення іноземних інвестицій, румунський Сенат навесні 2003 р. ухвалив положення, відповідно до якого мінімальна сума іноземних інвестицій знижувалася зі 100 тис. до 70 тис. євро для інвесторів, які мають намір стати акціонерами, і до 50 тис. євро для участі в товаристві з обмеженою відповідальністю [10, р. 152]. Отже, Румунія почала процес лібералізації руху капіталів за чотири роки до приєднання.

Важливо згадати ще про один аспект вступу Румунії до ЄС – недостатнє, на думку експертів, дотримання прав національних меншин. В документах Ради Європи неодноразово вказувалося на недотримання в Румунії прав угорців Трансільванії. Румунська влада, офіційно заперечуючи подібні твердження, тим не менш, не відповідала критеріям, необхідним для успішної інтеграції, оскільки у численних моніторингах фіксувалося постійне напруження в міжетнічних відносинах [11, р. 217].

Тільки після того, як Румунія стала відповідати усім необхідним критеріям членства в ЄС, 25 квітня 2005 р. у Люксембурзі відбулося підписання Договору про вступ до Європейського Союзу Румунії та Болгарії. Упродовж 2005-2007 рр. тривав процес ратифікації Договору усіма країнами-членами ЄС та виконання заходів, які мала виконати Румунія до 1 січня 2007 р. – часу набуття членства в ЄС.

Починаючи з 2007 р., базовим пріоритетом членства Румунії в ЄС є ствердження та укріплення репутації Румунії як країни-члена об'єднання, яка ґрунтується на фундаментальних європейських цінностях та консолідації європейського простору. Відповідно, Румунія підтримує дії ЄС, спрямовані на

стабільність внутрішнього ринку й економічне зростання та закріплені європейською стратегічною політикою. У даному контексті національні інтереси Румунії передбачають:

- скорочення розриву в економічному розвитку Румунії та інших держав-членів ЄС;

- повне функціональне приєднання Румунії до Шенгенського простору та інтеграція до євросони. На національному рівні був створений спеціальний комітет під керівництвом прем'єр-міністра, до якої були залучені всі національні установи, що відповідають за цю діяльність. Комітет розробляє план роботи з підготовки румунської економіки до приєднання до зони євро;

- активну участь у пошуку відповідей на актуальні питання для ЄС, зокрема щодо політики в сфері міграції та внутрішньої європейської безпеки;

- забезпечення стабільного, безпечного та ефективного сусідства в межах Східного партнерства, особливо у ствердженні європейського шляху Республіки Молдова;

- підтримку прогресу, досягнутого країнами-кандидатами, в їх просуванні європейським шляхом для забезпечення продовження процесу розширення ЄС;

- укріплення відносин ЄС зі стратегічними та глобальними партнерами, а трансатлантичне партнерство залишається однією з головних цілей зовнішньої політики Румунії;

- Румунія, як ініціатор Стратегії ЄС для Дунайського регіону (SUERD) [12], прагне до реалізації цієї макрорегіональної ініціативи на рівні проектів. Основний інтерес Румунії до SUERD полягає в тому, щоб відродити роль Дунаю як транспортного маршруту у поєднанні з розвитком портів, туризму та інфраструктури відпочинку;

- просування ідеї спільної сільськогосподарської політики і підтримувати її адекватне фінансування на рівні ЄС;

- просування своїх інтересів в контексті нової Енергетичної стратегії та дій, спрямованих на реалізацію цілей цієї стратегії. Особливий інтерес для Румунії представляє вимір енергетичної безпеки, розвиток енергетичної інфраструктури шляхом диверсифікації джерел і маршрутів транспортування енергії;

- представництво Румунії в EEAS та інших європейських інститутах з метою ефективного просування національних політичних, економічних пріоритетів та пріоритетів безпеки як частини загальних європейських інтересів [13].

Румунія, як член ЄС, зобов'язана корелювати національні програми та стратегії розвитку з відповідними програмами та стратегіями ЄС. Розгортаючи ідеї, закладені Пактом стабільності та зростання [14], 12 травня 2010 р. Європейська комісія оголосила про те, що країни-члени ЄС координуватимуть свою економічну і фінансово-бюджетну політику [12]. Документ під назвою «Європа 2020: стратегія розумного, стійкого та всеохоплюючого зростання» [15] відображав переконання лідерів ЄС, що тільки спільні дії всіх держав-членів допоможуть Європі успішно вийти з економічної кризи. Стратегія

«Європа 2020» орієнтувала національні держави-члени ЄС на такі основні чинники зміцнення економіки: 1) *розумне зростання* – розвиток економіки, заснований на знаннях і інноваціях, що передбачало підвищення якості освіти та досліджень, підтримка поширення інноваційних технологій і знань, збільшення доступу до інформації та технологій, використання інноваційних технологій з метою досягнення глобальних соціальних цілей; 2) *стійке зростання* – створення економіки, заснованої на доцільному використанні природних ресурсів, поліпшення екологічної ситуації і конкурентоспроможності в економіці, використовуючи лідерство Європи в розробці нових процесів і технологій; 3) *всеохоплююче зростання* – сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, створення нових можливостей за допомогою високого рівня зайнятості, інвестицій в знання і навички, боротьби з бідністю і ринку праці, навчання та соціального захисту, які сприяють створенню більш соціально однорідного суспільства [15].

Стратегія визначала конкретні результати, яких повинен досягнути ЄС до 2020 р., зокрема 75% населення у віці від 20 до 64 років повинні бути працевлаштовані; 3% ВВП ЄС має бути інвестовано в дослідження і розробки; досягнення цілей енергетичної політики і політики у сфері зміни клімату, насамперед 30% зниження забруднення навколишнього середовища; частка учнів, що полишили навчання у школі, не повинна перевищувати 10%; не менше 40% молоді повинні мати вищу освіту; скорочення кількості людей, що перебувають за межею бідності, на 20 млн. осіб.

Європейська Комісія запропонувала державам-членам ЄС розробити національні стратегії розвитку відповідно до стратегії «Європа 2020», наголошуючи на необхідності конвергенції національних бюджетів і національних програм реформ. З метою визначення структурних реформ та пріоритетів розвитку, у липні 2010 р. в Румунії була ухвалена Національна програма реформ, яка визначила набір кінцевих національних показників, відповідно до європейських показників, зафіксованих стратегією «Європа 2020». Отже, до 2020 р. Румунія поставила перед собою такі завдання: 70% населення у віці від 20 до 64 років повинні бути працевлаштовані (за ЄС – 75%); 2% ВВП Румунії (1% державних коштів, 1% – приватних) має бути інвестовано в дослідження і розробки (за ЄС – 3%); 20% зниження забруднення навколишнього середовища (за ЄС – 30%); частка учнів, що полишили навчання у школі, не повинна перевищувати 11,3% (за ЄС – 10%); частка населення у віці від 30 до 34 років з вищою освітою має становити 26,7% (за ЄС – 40%); скорочення кількості людей, що перебувають за межею бідності, на 580 тис. осіб (загалом по ЄС – 20 млн. осіб) [16].

Моніторинг реалізації Стратегії «Європа 2020» та відповідних Національних програм реформ відбувається в межах Європейського семестру – послідовної низки подій: 1) публікація Європейською комісією звіту про зростання; 2) весняне засідання Європейської ради, на якій визначають, чи приймають

держави-члени запропоновані Європейською комісією пріоритети; 3) літнє засідання Європейської ради, на якому окреслюються конкретні рекомендації для кожної держави-члена [17].

27 лютого 2019 р. Європейська комісія опублікувала звіти, у яких представлена щорічна оцінка соціально-економічної ситуації в державах-членах ЄС у контексті прогресу в досягненні цілей Стратегії «Європа 2020» і виконання рекомендацій для конкретних країн держав-членів. Звіт щодо Румунії за 2019 р. відображає тенденції економічного зростання, динаміку цін, ринку праці, соціальних питань, державних фінансів, регіональні відмінності, інвестиції, зовнішнє позиціонування, рівень інфляції і розвиток фінансового сектору [18].

Комісія зазначає, що в Румунії з початку 2011 р. 59% рекомендацій досягли щонайменше «певного прогресу», а деякі реформи тривали навіть за часів економічних труднощів. Модель економічного зростання Румунії, заснована на споживчих витратах, впливає на здатність країни поступово досягати життєвого рівня ЄС. Зафіксоване скорочення темпів зростання ВВП у 2018 р. до 4% (7% у 2017 р.) виявило межі моделі економічного зростання Румунії. Збільшення заробітної плати, зменшення кількості робочої сили та нестача кваліфікованих працівників знижують потенціал країни у конкуренції на міжнародному рівні. До того ж, довіра інвесторів підривається відтворюваною нестабільністю законодавчої бази, непередбачуваним процесом прийняття рішень, низькою якістю інституцій та постійним послабленням боротьби з корупцією. Нерівність і бідність залишаються високими та підсилюються зростанням регіональних диспропорцій. Забезпечення неперервності реформ і переорієнтація національної моделі зростання економіки на інвестиції може сприяти наближенню Румунії до стандартів життя ЄС та допомогти зменшити соціальну нерівність.

Водночас, у 2018 р. Румунія досягла обмеженого прогресу у вирішенні рекомендацій в реалізації Стратегії «Європа 2020» у таких сферах, як: дотримання податкового законодавства, реєстрація сертифікованих касових апаратів та оцінка ризиків для перевірки платників податків; сфера державних закупівель (створення центрального органу закупівель та перехід до електронних закупівель є позитивними тенденціями, але інші зобов'язання щодо реформ були зупинені або навіть скасовані); соціальний діалог залишається формальним; доступ до якісної освіти нерівний, а набуття базових та цифрових навичок обмежено; у системі охорони здоров'я обмежуються перспективи переходу на амбулаторне лікування та догляд; підготовка та визначення пріоритетів державних інвестиційних проектів відбувається повільними темпами [18]. Що стосується прогресу у досягненні національних цілей у Стратегії «Європа 2020», то Європейська комісія констатувала, що найбільші успіхи Румунії помітні у сфері зайнятості, національного контролю викидів парникових газів, відновлюваних джерел енергії, енергоефективності та

вищої освіти.

У 2018 р. Румунія не досягла прогресу у сфері фіскальної політики, зокрема у прийнятті річного бюджету; мінімальна заробітна плата продовжує встановлюватись урядом у спеціальному порядку, тоді як закон, що встановлює мінімальний дохід, ще не набрав чинності; процес прийняття рішень залишається вкрай непередбачуваним (суперечливий законодавчий акт приймається за допомогою надзвичайних постанов, без оцінки впливу або консультацій із зацікавленими сторонами); корпоративне управління державними підприємствами піддається ризикам [18].

Попри тривалий характер реформ як умови євроінтеграційного поступу та членства Румунії в ЄС, населення країни постійно демонструє більш високий рівень довіри до ЄС, порівняно з середніми показниками по ЄС. За даними Євробарометра, у 2017 р. 50% румунів довіряли ЄС, тоді як середній показник довіри по ЄС становив 41%. Прихильність румунів до ЄС та Європи залишається стабільною в часі: і в 2007 р., і в 2017 р. 39% румунів вказували на те, що вони відчувають свій зв'язок з ЄС, а 16% відчували дуже сильний зв'язок з ЄС. Рівень оптимізму серед населення Румунії щодо майбутнього ЄС залишився досить стабільним і після приєднання країни до ЄС: така позиція була характерною для 57% румун у 2007 р. та 59% у 2017 р. Проте, частка тих, хто визначив власні оцінки майбутнього ЄС як дуже оптимістичні, знизилася з 18% у 2007 р. до 7% у 2017 р. На тлі високих показників ідентичності з ЄС, підтримка європейської політики дещо знизилася з 72% у 2007 р. до 58% у 2017 р. [19].

Членство в ЄС передбачає формування та відтворення політичних ідентичностей з ЄС, що відображається в характеристиках участі у процесі формування представницьких органів влади. У таблиці 1 наведено динаміку рівня активності громадян Румунії на виборах до Європейського парламенту.

Таблиця 1

**Динаміка участі у виборах до Європейського парламенту,
Румунія (2007-2019 рр.)**

Рік	Румунія	Європейський Союз
2007	29,47%	42,31
2009	27,67%	42,97%
2014	32,44%	42,61%
2019	51,07%	50,97%

Джерело: складено за [20].

Дані, наведені у таблиці 1 вказують на те, що процес формування орієнтацій на участь у виробленні політики ЄС через участь у представницьких політичних інститутах об'єднання формувався у громадян Румунії більш повільними темпами, ніж орієнтації на членство країни в ЄС. Упродовж

2007-2014 рр. кількість громадян Румунії, які брали участь у виборах до Європейського парламенту становила близько третини тих, хто має право голосу, і тільки на останніх виборах 2019 р. активність громадян Румунії наблизилася до середніх показників по ЄС та досягла позначки 51,07%. Приймаючи участь у виборах до Європейського парламенту, громадяни Румунії опановували ідеологічний спектр європейського простору (Див. табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка орієнтацій громадян Румунії на політичні групи в Європейському парламенті (2007-2019 рр.)

Політичні групи в Європейському парламенті	Роки			
	2004-2009	2009-2014	2014-2019	2019-2024
PSE (Соціалістична група в Європейському парламенті)	10	-	-	-
Verts/ALE (Зелені / Європейський вільний альянс)	1	-	-	-
ALDE (Група Альянсу лібералів і демократів для Європи)	6	5	3	3
PPE-DE (Група Європейської народної партії (Християнські демократи) і європейські демократи)	18	-	-	-
PPE (Група Європейської народної партії (Християнські демократи))	-	14	13	13
S&D (Група Прогресивний альянс соціалістів та демократів у Європейському парламенті)	-	11	13	13
CRE (Група європейських консерваторів і реформістів)	-	-	2	2
NI (Незалежні члени)	-	3	1	1

Джерело: складено за [21].

Дані, наведені у таблиці 2 вказують на те, що у продовж 2007-2019 рр. відбулися як суттєві зрушення в політичних уподобаннях громадян Румунії, так і сформувалися певні тенденції в характеристиках політичних орієнтацій румунського населення. По-перше, на виборах до Європейського парламенту громадяни Румунії демонструють стабільно високу підтримку соціалістичним ідеям, до того ж з 2014 р. збільшується кількість депутатів від цієї групи, обраних в Румунії (з 10 у 2007 р. до 13 у 2019 р). По-друге, висока підтримка Альянсу лібералів і демократів для Європи, продемонстрована на перших для Румунії виборах у 2007 р., упродовж наступних років постійно зменшувалася (з 6 у 2007 р. до 3 у 2019 р.). По-третє, з 2014 р. сформувалася орієнтація на підтримку групи європейських консерваторів і реформістів. По-четверте, частка

незалежних членів європейського парламенту, обраних в Румунії є незначною.

Зауважимо, що позитивна динаміка зростання кількості громадян Румунії, які беруть участь у виборах до Європейського парламенту, суттєво не вплинула на інтеграцію до простору електоральних уподобань інших політичних груп, представлених у даному представницькому інституті ЄС.

Переймання європейського політичного досвіду відбувалося і через активне опанування Румунією інституціоналізованих практик узгодження інтересів, характерних для ЄС. З 1 січня по 30 червня 2019 р. Румунія вперше головувала в Раді Європейського Союзу. Головування відбувалося на тлі масштабних подій, які визначають формат майбутнього ЄС, стратегічні рамки дій об'єднання після 2019 р. та роль ЄС в реалізації глобальної політики безпеки. Під час головування в Раді Європейського Союзу, Румунія діяла «як справжній і чесний посередник у пошуку рішень, які дозволять реалізувати європейську програму» [22]. Робоча програма румунського головування зосереджена на чотирьох основних ідеях, відображених в конкретних діях.

По-перше, це європейська конвергенція – забезпечення конвергенції та згуртованості для сталого та справедливого розвитку для всіх громадян та держав-членів шляхом підвищення конкурентоспроможності, соціального прогресу, сприяння інформатизації, стимулювання підприємництва та зміцнення промислової політики.

По-друге, це безпечніша Європа – зробити Європу безпечнішою шляхом посилення згуртованості між державами-членами, що стикаються з новими викликами у безпеці громадян, та підтримки ініціатив співпраці в цій сфері.

По-третє, це Європа, як сильний глобальний суб'єкт – посилення глобальної ролі Європи шляхом продовження роботи над імплементацією Глобальної стратегії, забезпечення доступності ресурсів, необхідних на рівні ЄС, сприяння політиці розширення та впровадження глобальних зобов'язань ЄС.

По-четверте, це Європа спільних цінностей – стимулювання солідарності та згуртованості ЄС шляхом сприяння політиці боротьби з дискримінацією, заохочення рівних можливостей та рівного ставлення до чоловіків і жінок та підвищення участі громадян у європейських дебатах [22].

Таким чином, Румунія під час свого головування в Раді ЄС сприяла спільним зусиллям для визначення шляхів вирішення основних проблем, з якими стикається ЄС, і формування стратегії розвитку на наступне десятиліття. Особлива увага приділялася посиленню зв'язків між громадянами та ЄС шляхом активного залучення громадян до європейських справ та наближення їх до процесу прийняття рішень. Відображенням посилення політичної ролі Румунії в ЄС стало проведення 9 травня 2019 р. в румунському м. Сібіу Саміту ЄС, який став важливим етапом формування більш сильної, об'єднаної, згуртованої та демократичної Європи.

Таким чином, румунський досвід процесу європейської інтеграції доводить, що його успіх залежить від багатьох чинників, серед яких найважливішими є

політична воля національних еліт, відповідність копенгагенським критеріям, особливо в частині макроекономічних показників та економічної відкритості, громадська підтримка євро інтеграційного поступу. Для України особливо важливим є вивчення румунського досвіду вироблення та реалізації національної політики в умовах асоційованого членства і членства в ЄС та процесу участі у функціонуванні політичних інститутів ЄС, які є як ареною артикуляції й зіткнення інтересів національних держав, так і простором узгодження та вироблення спільної європейської позиції в умовах глобалізації.

Додаток А

Хронологія вступу Румунії до Європейського Союзу

Дата	Подія
1 лютого 1993	Підписання Угоди про асоціацію Румунії з Європейським Союзом (Європейська угода).
1 лютого 1995	Набуття чинності Угоди про асоціацію ЄС (Європейська угода).
Червень 1995	Румунія подає офіційну заявку на членство в ЄС.
Липень 1997	Європейська Комісія представляє «Висновок щодо офіційного звернення Румунії про членство».
Листопад 1998	Європейська Комісія представляє перший Звіт про прогрес Румунії щодо виконання критеріїв приєднання.
Грудень 1999	Європейська рада в Гельсінкі вирішує відкрити переговори про вступ з Румунією (поряд з шістьма іншими країнами-кандидатами).
Лютий 2000	Міжурядова конференція Румунія – ЄС. Переговорний процес приєднання Румунії до Європейського Союзу розпочався офіційно.
Грудень 2002	Європейська Рада в Копенгагені висловлює підтримку вступу Румунії до ЄС у 2007 р.
Червень 2003	Європейська рада в Салоніках висловлює підтримку закриття переговорів про вступ Румунії в 2004 р.
Грудень 2003	Європейська Рада в Брюсселі встановлює графік вступу Румунії до Європейського Союзу: завершення переговорів у 2004 р., підписання Угоди про приєднання якомога швидше у 2005 р. та вступ до Європейського Союзу у січні 2007 р.
Червень 2004	Європейська рада в Брюсселі підтверджує графік приєднання Румунії у період 2004-2005-2007 рр.
Жовтень 2004	6 жовтня 2004 р. Європейська Комісія представляє щорічний звіт про Румунію за 2004 р. та Документ стратегії щодо перспектив процесу розширення. Документи підтверджують тверду підтримку Європейської

	Комісії про завершення переговорів з Румунією про вступ до кінця 2004 р.
14 грудня 2004	Завершення переговорів про вступ в рамках конференції з питань приєднання на рівні міністрів (технічні питання).
16-17 грудня 2004	Європейська Рада в Брюсселі підтверджує завершення переговорів з Румунією про приєднання і підтверджує графік вступу: квітень 2005 р. – Підписання Договору про вступ; 1 січня 2007 р. – вступ до ЄС.
Квітень 2005	Румунія отримує згоду Європейського парламенту на підписання Договору про вступ.
25 квітня 2005	Підписання в Люксембурзі Договору про вступ до Європейського Союзу Румунії та Болгарії.
16-17 червня 2005	Перша Європейська Рада, в якій Румунія бере участь у новій якості спостерігача.
21 червня 2005	Ратифікація Договору про вступ Словаччиною.
26 вересня 2005	Ратифікація Угоди про вступ Угорщиною.
29 вересня 2005	Ратифікація Договору про вступ Словенією.
25 жовтня 2005	Європейська Комісія видає Комплексний моніторинговий звіт щодо Румунії, а також Композиційний документ для Румунії та Болгарії. Документи підтверджують важливий прогрес у внутрішній підготовці та вказують на заходи, які необхідно вжити для того, щоб дати можливість приєднатися 1 січня 2007 р.
27 жовтня 2005	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Республікою Кіпр.
2 листопада 2005	Ратифікація Угоди про вступ Румунії до ЄС Грецією.
16 листопада 2005	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Естонією.
6 грудня 2005	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Чеською Республікою.
14 грудня 2005	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Іспанією.
24 січня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Мальтою.
26 січня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Латвією.
16 лютого 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Об'єднаним Королівством.
8 березня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Португалією.
30 березня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Польщею.
9 травня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Швецією.
11 травня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Австрією.

16 травня 2006	Європейська Комісія видає звіт з моніторингу для Румунії та Болгарії.
13 червня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Нідерландами.
19 червня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Фінляндією.
21 червня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Ірландією.
29 червня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Люксембургом.
26 вересня 2006	Європейська Комісія опублікувала свій останній звіт з моніторингу щодо Румунії та Болгарії, яким підтвердила дату приєднання двох країн до ЄС до 1 січня 2007 р.
3 жовтня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Францією.
13 жовтня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Бельгією.
30 березня 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Литвою.
21 листопада 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Данією.
24 листопада 2006	Ратифікація Договору про вступ Румунії до ЄС Німеччиною.
14-15 грудня 2006	Європейська Рада підтверджує приєднання Румунії до ЄС 1 січня 2007 р.
1 січня 2007	Румунія стає повноправним членом Європейського Союзу.

Джерело: [23].

Список використаних джерел та літератури

1. Zaman Gh., Georgescu G. Romania's association with European Union. Integration perspectives. 15 November 1994. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mpr.a.ub.uni-muenchen.de/79840/1/MPRA_paper_79840.pdf
2. Sedelmeier U. Europeanisation in new member and candidate states // Living Reviews in European Governance. – 2006. – № 1(3). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.livingreviews.org/lreg-2006-3>
3. Gherman M.G. The Impact of the European Funds in Romania. The Examination of the Problems and Solutions. International Journal of Academic Research in Accounting // Finance and Management Sciences. – 2012. – Vol. 2, Is. Special 1. – P. 233-247.
4. Anghel M.G., Manole A., Stoica R. Correlation between direct foreign investments and import – quantitative model of analyse // Romanian Statistical Review. – 2016. – № 10. – P. 106-109.
5. Asaftei G., Parmeter C.F. Market power, EU integration and privatization: The case of Romania // Journal of Comparative Economics. – 2010. – Vol. 38. – P. 340-356.
6. 2003. Regular Report on Romania's progress towards accession. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/archives/pdf/key_documents/2003/rr_ro_final_en.pdf
7. Dodescu A., Chirila L.F. Regional innovation governance in the context of European integration and multi-level governance challenges, A Case Study of North-West Region of Romania // Procedia Economics and Finance. – 2012. – Vol. 3. – P. 1177-1184.
8. Manole A, Dumitrescu D., Dumitrescu D.V. Impact of EU funds absorption in ensuring macrostability // Romanian Statistical Review. – 2016. – № 9. – P. 30-35.

9. Hix S., Goetz K. Introduction: European integration and national political systems // *West European Politics*. – 2000. – Vol. 23. – № 4. – P. 1-26.
10. Sedelmeier U. Pre-accession Conditionality and Post-accession Compliance in the New Member States: A Research Note // Wajciech Sadurski/Jacques Ziller/Karolina Zurek (ed.), *Après Enlargement: Legal and Political Responses in Central and Eastern Europe*. Florence: EUI – Robert Schuman Centre, 2006. – P. 145-160.
11. Saurugger S., Radaelli C. The Europeanization of Public Policies: Introduction // *Journal of Comparative Policy Analysis*. – 2008. – Vol. 10. – № 3. – P. 213-219.
12. Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the regions. *European Union Strategy for Danube Region (SEC(2010) 1489 final) (SEC(2010) 1490 final) (SEC(2010) 1491 final)*. Brussels, 8.12.2010 COM(2010) 715 final. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.danube-region.eu/images/Communication_from_the_Commission_2010.pdf
13. Priorități ale României în UE. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mae.ro/node/1579>
14. Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact (Amsterdam, 17 June 1997) // *Official Journal C 236 of 02.08.1997*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:125021&from=EN>
15. European Commission. *Communication from the Commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. Brussels, 3.3.2010 COM(2010)2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%2020007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>
16. Programul National de Reformă. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mae.ro/sites/default/files/file/anul_2019/2019_pdf/pnr_2019_ro.pdf
17. The European Semester. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_en
18. Country Report Romania 2019 Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances. 2019 European Semester: Assessment of progress on structural reforms, prevention and correction of macroeconomic imbalances, and results of in-depth reviews under Regulation (EU) No 1176/2011 (COM(2019) 150 final). Brussels, 27.2.2019 SWD(2019) 1022 final. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-romania_en.pdf
19. Adascalitei D. Cohesion policy and EU identity in Romania. The COHESIFY project (February 2016-April 2018) has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No. 693127. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cohesify.eu/wp-content/uploads/2018/06/RO_Romania.pdf
20. Rată de participare în funcție de an România – Rezultate provizorii. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rezultate-alegeri.eu/rezultate-nationale/romania/2019-2024/>
21. Rată de participare în funcție de an România – Rezultate provizorii. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rezultate-alegeri.eu/rezultate-nationale/romania/2019-2024/>
22. Romanian Presidency program for the Council of the European Union. 1 January – 30 June 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ewi-vlaanderen.be/sites/default/files/imce/romanian_presidency_programme_20190101-20190630.pdf
23. Chronology of Romania-EU relations. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mae.ro/sites/default/files/file/userfiles/file/pdf/chronology_romania_ue.pdf

Зайцева З.И., Ротар Н.Ю. Процесс европейской интеграции Румынии: основные результаты и опыт для Украины.

В статье осуществлено исследование процесса европейской интеграции Румынии, его основных результатов в контексте определения опыта для Украины. Доказано, что успех европейской интеграции зависит от многих факторов, среди которых важнейшими являются политическая воля национальных элит, соответствие копенгагенским критериям и общественная поддержка евроинтеграционного продвижения государства. Для Украины особенно важным является изучение румынского опыта выработки и реализации национальной политики в условиях ассоциированного членства и членства в ЕС и процесса участия в функционировании политических институтов ЕС, которые являются как ареной артикуляции и столкновения интересов национальных государств, так и пространством согласования и выработки общей европейской позиции в условиях глобализации.

Ключевые слова: европейская интеграция, Украина, Румыния, членство в ЕС, опыт европейской интеграции.

Zaitseva Z., Rotar N. Process of European Integration of Romania: Main Results and Experience for Ukraine.

The article studies the process of European integration of Romania, its main results in the context of determining experience for Ukraine. It is proved that the success of European integration depends on many factors, among which the most important are the political will of national elites, compliance with the Copenhagen criteria and public support for the state's European integration progress. For Ukraine, it is especially important to study the Romanian experience in developing and implementing national policies in the context of associate and EU membership and the process of participation in the functioning of EU political institutions, which are both an arena of articulation and conflict of interests of national states, and a space for harmonizing and developing a common European position in the context of globalization.

Keywords: European integration, Ukraine, Romania, EU membership, experience of European integration.